

ADLIYE ÖRGÜTÜNÜN PROBLEMLERİ VE YAPILMASI GEREKLİ DÜZENLEMELERE DAİR II. ABDÜLHAMİT'E SUNULAN BİR LAYİHA

Dr. Osman KÖKSAL*

Osmanlı tarihinde Tanzimatla başlayan çeşitli alanlardaki değişim dönemi etkisini en çok devletin hukuk sistemi ve yargı mekanizması üzerinde göstermiştir. Bu sahadaki değişim bir yandan yeni kamulaştırma ya da kodifikasyon çalışmalarının sürdürülmesi, diğer yandan yapılan hukukî düzenlemeler çerçevesinde adalet dağıtacak yargı örgütünün yeniden teşkilatlandırılması şeklinde iki cepheli olarak gerçekleşmiştir.

Ele alacağımız layiha ile ilgisi sebebiyle özellikle yargı örgütündeki değişimi kısaca özetlemek gerekirse görev alanı daralmakla birlikte eski şeriye mahkemeleri ile cemâat mahkemeleri Tanzimat'tan sonra da görevlerine devam ettiler. Ancak bu mahkemeler yeni ihtiyaçlara cevap veremediklerinden Tanzimatla birlikte önce yabancılarla Osmanlı vatandaşları arasındaki ticarî uyuşmazlıklara bakmak üzere karma (muhtelit) ticaret mahkemesi yargı teşkilatına eklendi¹.

Daha sonra iktibas edilen yeni kanunları uygulamak, şeriye ve ticaret mahkemelerinin görev alanı dışında kalan davaları görmek üzere Nizamiye mahkemeleri kuruldu. Bugünkü yargı örgütümüzün de temeli olan Nizamiye mahkemelerine çekirdek oluşturacak ilk mahkeme Ahmed Cevdet Paşa'nın gayretleriyle 1868 (1284) yı-

---

* O. Ü. Fen-Ed. Fak. Tarih Bölümü Öğr. Görevlisi.

1. 1850 (1267) tarihinde kabul edilen Ticaret Kanunu ile ticari yargının önemi artmış ve 1860 (1276) tarihli zeyl ile ticaret mahkemeleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle tüm ticari davaların ticaret mahkemesinde görülmesi ulusü benimsenmiştir. (Bkz. 1276 tarihli Ticaret Kanunname-i Humayunu Zeyli, düstur, I. Ter., 1/445-465.)

İnönü merkez İstanbul'da kurulan Divan-ı Ahkam-ı Adliye oldu. Ceza ve hukuk olmak üzere iki daireden oluşan bu mahkeme şer'iye mahkemelerince yürütülen şer'i haklar, gayr-ı müslimlere ait hususî davalara ve özel meclislerce görülen ticarî davlar dışında her çeşit hukuk ve ceza davasına re'sen veya istinaf yoluyla bakabilecekti². 1870 (12867 tarihli bir nizamname ile bu mahkemenin çatısı Nizamiye mahkemeleri adıyla genişletildi³. 1872 (1288)'de yayınlanan "Mehakim-i Nizamiye Hakkında Nizamname" ile mahkemelerin teşkilatı yeniden düzenlendi. Buna göre mahkemeler a) Bidayet Mahkemeleri, b) İstinaf mahkemeleri şeklinde iki dereceye ayrıldı. Kazalardaki deavi meclisleri bidayet, livalardaki Temyiz meclisleri bidayet ve istinaf, vilayetlerdeki Divan meclisleri ise sadece istinaf mahkemesi olarak görev yapacaktı. Nizamname ile Nizamiye mahkemeleri mülkî örgütten ayrılıp bağımsız mahkemeler haline de getirildiler⁴. Sözkonusu mahkemelere yargıç yetiştirmek üzere 1875'te Mekteb-i Hukuk açıldı.

1879 (1296) tarihli Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı ile Osmanlı yargı teşkilatı ve mahkemelerle ilgili önemli değişiklikler yapıldı. 94 maddelik bu kanun ile mahkemeler hukuk ve ceza mahkemeleri olarak ikiye ayrıldı. Müdde-i umumîlik (savcılık) nizamı kabul edildi. Adliye müfettişlikleri kuruldu. 1875'te sadece İstanbul için benimsenen avukatlık kurumu bütün ülkeye yayıldı. Bidayet mahkemeleri ceza, hukuk ve ticaret olarak üçe ayrıldı. Her vilayet merkezinde bir istinaf mahkemesi, merkezde ise hukuk ve ceza daireleri bulunan bir temyiz mahkemesi teşkil edildi. Ayrıca köylerdeki ihtiyar meclisi ile nahiyelerdeki nahiyeye meclisleri de görevlerine devam edeceklerdi⁵.

Bu mahkemelerde usul hukuku olarak 1879 yılına kadar Mecelle'nin usule ilişkin son üç kitabındaki hükümler uygulanmakta idi. Bu tarihte Nizamiye mahkemelerinde tatbik edilmek üzere iki ayrı usul kanunu birden yürürlüğe konuldu. Bunlardan ilki 1879 (1296) tarihli Usul-i Muhakemat-ı Hukukiye Kanun-ı Muvakkatı⁶,

2. 1868 (1284) tarihli Divan-ı Ahkam-ı Adliye Nizamnamesi, Düstur, I. Ter., I/325-327.

3. 1870 (1286) tarihli Divan-ı Ahkam-ı Adliye'nin Nizamname-i dahilisi, Düstur, I. Ter., I/328-342.

4. 1872 (1288) tarihli Mehakim-i Nizamiye Nizamnamesi, düstur, I. Ter., I/352-356.

5. Düstur, I. Ter., IV/245-260.

6. Düstur, I. Ter., IV/252-318.

ikincisi ise yine aynı tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkati'dir⁷.

Bütün bu gelişmelerle birlikte hem Şeriye ve Nizamiye mahkemeleri ile diğer mahkemeler arasındaki görev ve yetki çatışması devam etti, hem de yargı alanına diğer mahkemeler aleyhine genişleten ve yargı yükünün büyük kısmını tek başına gerçekleştiren Nizamiye mahkemelerinin kendi yargı örgütü ve yargılama faaliyeti ile ilgili problemleri uzun süre çözülemedi.

İşte inceleme konusu edindiğimiz layiha mahkemeler ve yargı örgütünün problemleriyle bunların giderilmesi için yapılması gereken başlıca düzenlemelerin neler olabileceği konusunda hazırlanmış ve 1896 (1311) yılında Sultan II. Abdülhamit'e sunulmuştur⁸. Layihanın kim tarafından hazırlandığı belli değildir. Ancak metinden anlaşıldığı kadarıyla Padişahın isteğiyle hazırlanmıştır. Layihada tüm yargı teşkilatına yer verilmekle beraber ağırlıklı olarak Nizamiye mahkemelerinin yargı örgütü ve yargılama usulündeki aksaklıklar üzerinde durulmuştur.

Yedi büyük sayfa tutan layihada mahkemeler ve diğer adliye dairelerindeki aksaklıkları içeren eleştiriler ile bunları ortadan kaldıracak başlıca düzenlemeleri içine alan öneriler sistematik bir bütünlük içinde sıralanmamıştır. Layihanın hemen girişinde o anki durumla mahkemeler ve diğer adliye dairelerinin gerek teşkilatı ve taksimatı, gerekse bunların görev ve yetkileriyle yargılama usullerini düzenleyen "kavanin ve nizamat" bakımından yeterliliği vurgulanmakla birlikte iki önemli probleme işaret edilmektedir: Bunlardan birincisi mahkemelerin yargıç heyeti ve diğer personel kadrosunun yetersizliğidir. Diğerleri ise doğrudan doğruya mahkemelerde uygulanan "kavanin ve nizamat"dan kaynaklanmaktadır. Avrupa'da yürürlükte olan bir kısım usul ve kurallardan iktibas edilerek yürürlüğe konulan bu hükümlerin "mizaç ve ahval-i ahali ve memleket ile kabil-i tevfiq ve te'lif" olmamasından dolayı bir takım karışıklıklar ve suistimaller devam etmekte, adliye işlerine dair şikayetlerin çoğu bununla ilgili bulunmaktadır.

7. Düstur, I. Ter., IV/135-224; 480 Maddeden oluşan bu kanun tamamen Fransız ceza usul kanununun tercümesidir. Tanzimat sonrası yargı örgütü ve hukuk sisteminin değişimi ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Gülnihal Bozkurt, Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Resepsiyon Süreci (1839-1939), Ankara 1996; Halil Cin- Ahmed Akgündüz, Türk Hukuk Tarihi, c. I, Konya 1989; Halil Cin, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Hukuku", 150. Yılında Tanzimat, Ankara 1992.

8. BOA, YEE, ks. 14, evr, 2341.

Layihâ yargı örgütünün yetersizliğine dair eleştirilere kaza bi-dâyet mahkemelerinden başlamaktadır. Gerçekten Teşkil-i Mehakim Kanunu⁹ kaza mahkemelerinin birer reis, müde-i umumi muavini ve müstantık (sorgu hakimi) ile ikişer daimi üyeden oluşmasını öngörmesine rağmen bu mahkemelere henüz başkan, savcı yardımcısı ve sorgu hakimi atanmamıştır. Bunların yerine başkanlık vazifesi az bir maaşla “kavanin ve nizamât-ı cezaiye ve adliye ahkâmına gayr-ı vakıf bulunan nüavvab-ı şeriye”, savcılık görevi okuyup yazmaları olmayan zaptiye çavuş veya onbaşlıları, sorgu hakimliği hizmeti de köy halkı veya çiftçiler arasından “intihab-ı ahali” ile alınmakta olan üyelerden birisince yürütülmektedir. Bu sebeple kazalarda ortaya çıkan her türlü cürüm ve cinayetin araştırma ve kovuşturması gereği gibi yerine getirilemeyip bir çok “hukuk-ı umumiye ve şahsiye zâyi” olmaktadır. Yine bu mahkemelerde görevli şeriye naipleri buradaki görevlerinin dışında meclis-i idare üyeliği ve icra memurluğu gibi görevler üstlendiklerinden mahkemelerdeki görevlerine gereği gibi eğilmemektedirler.

Her ne kadar mahkemelere hakim ve diğer yargı mensuplarının yetiştirilmesi amacıyla vaktiyle bir Hukuk Mektebi açılmış ve Teşkil-i Mehakim kanunu mahkemelerde görevlendirilecek yargı mensuplarının bu mektep mezunlarından ve hakimlik sıfat ve iktidarına haiz kimseler arasından seçilip görevlendirilmesini öngörmüş ise de kaza mahkemeleri gibi istinaf vazifesi gören liva ve vilayet mahkemelerinin çoğuna başkan ve savcı olarak atanan görevliler de uzak bölgelere gitmek istemeyip yakın yerlerdeki daha düşük memuriyetleri tercih etmektedirler. Bu sebeple çok önemli bu mahkemelerin hiç birine mektepli veya imtihanlı daimî üye bulunamamakta, üyeler Vilayet Kanunu'ndaki mülga meclis-i temyiziye hakkında yer alan hükümlere göre senede bir kere yapılan seçimlerle halk arasında mülk ve nüfuz sahibi kimselerden seçilmekte, seçim sırasında türlü yolsuzluklar yapılmaktadır. Hakimlik vasfı bulunmayan bu kimseler davanın görülmesinde gecikme ve yolsuzluklara sebep oldukları gibi sonuçlandırdıkları davalara ait hükümlerin çoğu da mahkemenin bağlı olduğu istinaf veya temyiz mahkemelerince bozulmaktadır. Layihada eleştirilen bir başka mesele mahkemeler arasındaki dereceli sistem dolayısıyla davaların uzun süre sürüncemede kalmasıdır. İlk derece mahkemelerince verilen hüküm ve ilamların bir üst mahkemede istinaf veya temyiz yoluyla tetkik ve kontrolü hak ve adaletin temini açısından son derecede

9. Bkz. dipnot: 5.

faydalı olmakla birlikte çoğu zaman bu hak kötüye kullanılmaktadır. Yetki ve görev itirazı üzerine verilen kararların bile “kabil-i istinaf ve temyiz” kabul edilerek mahkemece haksız çıkanlara ikişer üçer aylık istinaf ve temyiz süresi tanınması bunun basit örneğidir. Yine temyiz isteğinde bulunanların İstanbul’a kadar gelmeleri hem çoğu zaman mümkün olmamakta, hem de davaları dolayısıyla büyük masraf ve zarara uğramaktadırlar. Temyiz talebinin incelenmesi sırasında tarafların temyiz mahkemesine kadar gelmelerine lüzum ve ihtiyaç olmadığı halde mahkeme davayı tarafların gelmelerine kadar bekletmekte, bu da hukukî davaların sonuçlanmasını senelerce geciktirmektedir. Temyiz mahkemesi belirli bir konu hakkındaki kararını zaman zaman değiştirmekte, benzer konulara dair birbirleriyle çelişen kararlar verebilmekte, bu da adalete olan güveni zedelemektedir.

Vilayet mahkemelerinde cinayet davalarıyla ilgili ilk derece mahkemesince yapılan soruşturmayı tetkik ve kontrol etmek amacıyla oluşturulan üçer üyeli “hey’et-i ithamiye”lerin üyeleri halkın seçimiyle belirlenen ehliyetsiz kimseler olduklarından adalete uygun olmayan kararlar verebilmektedirler. Özellikle bu heyetlerce verilen “men-i muhakeme” ve “adem-i mesuliyet” kararlarının temyize tâbi olmaması kötüye kullanmaları ve kamu hukukunun zedelemesine yol açmaktadır. Heyet-i ithamiye merkezlerinin kaza ve liva merkezlerine uzaklığı da yine bir çok şahsın kanuna aykırı olarak uzun süre hapis kalmalarına neden olmaktadır. Mahkemelerde davaların usulünce görülmesine nezaret etmekle görevli savcılarla savcı yardımcılarının görevlerini hakkıyla yerine getirmemeleri durumunda herhangi bir müeyyide belirlenmemiş olduğundan bunların bir çoğu görevlerini layıkıyla yapmamaktadır.

Layihada mahkemeler ve adliye teşkilatındaki söz konusu aksaklıkların düzeltilmesi için çözüm önerileri olarak öncelikle kaza mahkemeleri yargı kadrosunun güçlendirilmesi istenmektedir. Bu çerçevede ilk olarak o anda mevcut 429 kaza mahkemesinin hepsine mekteb-i hukuktan mezun veya şهادetnameli başkan, üye ve savcı tayin edilmelidir. Bunun hepsi bir anda karşılanamazsa en azından kazalardan yüz tanesi birinci sınıf kabul edilerek evvel emirde bunların personel ihtiyacı tamamlanmalıdır. Biner kuruş maaş ile birer reis-i sani, yedi yüz ellişer kuruş maaşla birer savcı yardımcısı, ve yine aynı maaşla ikişer daimi üye atanarak bu mahkemelerin cinayet derecesinde ağır ceza davalarına bakması da sağlanmalıdır.

Yine liva ve vilayet mahkemeleri kendi arasında üç sınıfa ayrılarak bu mahkemelere atanacak üyeler de maaşa bağlanmalı ve "irade-i seniyye" ile atanmalıdır. İş azlığı sebebiyle kaldırılıp görevi hukuk mahkemelerine devredilen ticaret mahkemeleri tekrar kurulmalıdır. İstinaf ve temyiz süreleri kısaltılmalı, cinayet davalarında itham usulüne son verilmelidir. Çünkü Avrupa'da bu usulün en önemli şartı "jüri" sistemi olup, bu ise bizde cari değildir. Üç daireden kurulu temyiz mahkemesi dört daireye çıkarılmalı, bu mahkemenin birbiriyle çelişen veya birbirini bozan kararlar alması önlenmeli, dava dosyaları taraflar çağırılmadan incelenmeli, hakların sürüncemede kalmaması bakımından mahkemeye intikal eden dosyalar iki ay içinde sonuçlandırılarak mahallî mahkemelere iade edilmelidir.

Üst mahkemelerce sık sık kararları bozulan veya değiştirilen ilk derece mahkemeleri hakkında tedbir alınmalıdır. Çünkü bu durum mahkeme üyelerinin ya bilgisizliğinden ya da kasıt ve garazlarından kaynaklanacağından bir yılda sonuçlandırdıkları davalara ait ilamların yüzde yirmi beşi bozulan veya değiştirilen mahkemeler fesh edilip yeniden kurulmalıdır. Mahkemelerin düzenli bir şekilde çalışmasını ve kanunların hakkaniyete uygun olarak tatbik edilmesini gözetmekle sorumlu savcılar mahkemelerin işleyişiyle ilgili uygulamalarda bir eksiklik olup olmadığına dair Adliye Nezaretine altı ayda bir layiha vermelidirler.

Layihada her zaman özel bir ihtimam gösterilen İstanbul mahkemelerine¹ dair bazı öneriler olduğu gibi adalet örgütünün merkezi durumundaki Adliye Nezareti'nde yeni birimler oluşturulması da istenmektedir. Nezarete her ne kadar Umur-ı Hukukîye, Umur-ı Cezaiye, Sicill-i Memurin Müdiriyetleri ile baş Müdde-i Umumilik birimleri kurulmuş ise de bunlar hem yeterli personelce donatılmamış, hem de beklenen faydayı sağlayamamışlardır. Bu nedenle mahkemelerin aylık iş yükü dökümünü gösteren "şehriye cetveleri"ni inceliyerek mahkemelerin çalışma tempolarını kontrol etmek, adliye müfettişleriyle savcılıklardan gelen raporları değerlendirmek, bunların görevlerini titizlikle yapıp yapmadıklarını denetlemek, haklarında Nezarete gelen şikayet ve yazışmaları değerlendirmek, görevden alınmayı gerektirecek durumları Nezarete bildirmek

10. Örneğin İstanbul'daki Nizamiye mahkemelerinin kuruluş ve teşkilatı daha başlangıçta ayrı bir nizamname ile belirlenmişti. Bkz. Dersaadet Hukuk-ı Adliye ve Cezaiye Mehakim-i Nizamiyesinin Teşkilat ve Vezaifine Dair Nizamname, Düstur, I. Tert., 1/356-361.

ve kısaca Nizamiye mahkemelerinin işleyişiyle ilgili bir üst kontrol mercii olmak üzere "Encümen-i Teftişiye" adıyla özel birer komisyon kurulmalıdır. Temyiz mahkemesinin en yetkili bir üyesi bu komisyonun başkanı, umur-ı hukukiye ve cezaiye müdürleri tabii üyeleri olacaktır. Yine kaldırılacak olan Havale Müdürlüğü'nün müdürü ile Temyiz Mahkemesi muhbirlerinden birisi bu komisyona üye olarak atanabilir.

İçeriğini kısaca özetlediğimiz layiha metninin bir transkripsiyonunu aynen vermeyi uygun buluyoruz.

Mehâkim ve devâir-i adliyece ne gibi ıslahat ve tensîkâta ihtiyaç olduğunun miyâne-i memlûkânemizde mütâla'a ve tetkikiyle atebe-i felek-mertebe-i zıllullahîlerine arz ve beyanı şeref-yâb telakkîsi olduğuna emr-i ferman-ı hümayûn-ı cenab-ı hilafet-penahîleri hükm-i celîlinden olmasıyla bil-etrâf müzâkere ve mülâhaza-i keyfiyet olundukta eğerçi el-yevm memalik-i mahrusa-i şâhânelerinde mevcûd olan mehâkim ve devâir-i adliyenin gerek vaz'iyet ve teşkîlâtı ve gerek taksîmât ve teferru'âtı sâye-i ma'delet-vâye-i hazret-i mülûkânelerinde esâsen yolunda olduğu gibi bunların vezâ'if ve aht-ı hareketleriyle de 'âvî-i hukûkiyye ve cezâ'iyyenin sûret-i rü'yet ve tatbîkâtını irâ'e ve ta'yîn eden kavânîn ve nizâmât derece-i kifâyede ise de mehâkim-i mezkûrenin hey'et-i hükkâm ve me'mûrîni henüz kânûn-ı mahsûsunda muharrer olan derecâta îsâl olunamayup ba'zı nevâkısı olduğu misillü mehâkimi mezkûrede düstûrî'l-amel olan kavânîn ve nizâmâtta Avrupa'da cârî olan usûl ve kavâ'id den iktibâs ile vas' olunan ba'zı mevâdd ve ahkâmın mîzâc ve ahvâl-ı ahâli ve memleket ile kâbil-i tevfiik ve te'lîf olmamasından nâşî bir takım iğtişâsât ve sû-i istîmâlât cereyân etmekte olduğu ve umûr-ı adliye hakkında şimdîye kadar işidilen ve meşhûd olan şikâyât ve mugâyir-i rızâ-i âlf ahvâl ve harekâtın sebep ve masdarı bu noktalar idüğü izâhât-ı âtiye ile müdellel ve ma'lûm olup şöyle ki: Mehâkim-i mezkûreden kaza-i mezkûrelerinde bulunan mehâkim-i ibtidâ'iyenin birer reis ve müdde-i umûmî mu'âvini ve müstantık ile ikişer muvazzaf â'zâdan terkîb ve teşkîli Teşkîl-i Mehâkim Kânununda musarrâh olduğu halde bu mahkemelere henüz rüesâ ve müdde-i umûmî muâvini ve mustantık ta'yîn olunmayup riyâset vazîfesi cüz-i mikdâr ma'âsla müstahdem ve kavânîn ve nizâmât-ı cezâ'îye ve adliye ahkâmına gayr-ı vâkîf bulunan nüvvâb-ı şer'îyyeye ve müdde-i umûmîlik vazîfesi ekseriyâ okuyup yazmaları olmayan zaptiye çavuş ve onbaşlılarına ve müstantıklık hizmeti dahi ahâli-i kurâ ve

ta'îfe-i zürrâdan intihâb-ı ahâlî ile alınmakta olan a'zaların birine muhavvel olmağla kazâlarda taehaddüs eden envâ-ı cerâim ve cinâyâtın tahkîkât ve tâkîbât-ı kânuniyesi vakt ü zamânıyla ve lâyıkıyla îfâ olunmayup bir çok hukûk-ı umûmiye ve şahsiye zâyi' olmakda olduğu gibi nüvvâb-ı şer'îyyenin hizmet-i niyâbet ve riyâsetinden başka meclis-i idâre a'zalığını ve icrâ me'mûriyetini hâiz olarak iş bu vezâif-i mün'adedeyi biz'z-zarûre hüsn-i idâre edemediklerine mehâkim-i mebhus-ı an-hâda de'âvi-i hukûkiye ve cezâ'îyenin muhâkemâtı dahi bi-hakkın cereyân etmeyüp bu yüzden bir çok teehürât ve sû-i istîmâlât vukû'a gelmekte ve şu hal ile berâber gerek mezkur kazâ mahkemelerinin ve gerek istinâf vezâifini hâiz bulunan liva ve vilâyet merkezlerindeki mahâkimin cesâmet ve ehemmiyet-i mevki'leri i'tibârıyla üçer sınıfa taksîm ve ma'âşât ve muhassasâtının ona göre tertîb ve ta'yîniyle rüesâ ve müdde-i umûmî ve a'zalarının hâkimlik sıfat ve iktidârını hâiz zevâtdan intihâb ve tavzîf edilmeleri kezâlik Teşkil-i Mehâkim Kânunu ahkâmından olup mehâkim-i mezkûreye ol-vecihle hükkâm ve me'mûrîn yetiştirmek için Sâye-i Me'âlivâye-i Hazret-i Zillüllâhîlerinden vaktiyle bir Mekteb-i Hukûk küşâd olunmuş ve şimdîye kadar riyâset ve müdde-i umûmîlik hizmetlerine intihâb ve ta'yîn olunan zevât mekteb-i mezkûrdan me'zûn olanlarla bi'l-îmtihân ehliyet ve liyâkâtı tebeyyün edenlerden tefrîk ve intihâb olunmakta bulunmuş ise de mehâkimin sınıflara taksîmi ile ma'âşâtının ana göre tertîb ve tahsîsi maddesi şimdîye kadar icrâ olunmadığından rüesâ ve müdde-i umûmîlerin ekserîsi bilâd-ı bâ'ideye râğbet etmeyüp yakın mahallerde daha dûn me'mûriyetleri tercîh etmekte olmalarıyla bu makûle mühim yerlere muktedir me'mûrlar ta'yîn olunmamakta olduğu gibi kezâlik şimdîye değin mehâkim-i mezkûrenin hiç birine mektebli veyâ imtihânlı muvazzaf a'za ta'yîn olunmayup Mecâlis-i İdâre a'zalığıyla mülgâ Mecâlis-i Temyîziye a'zâlıkları hakkında Vilâyât Kanunu'nda muharrer usûle tevfiikan senede bir defa intihâb-ı ahâlî ile ahâlî-i mahalliyyeden a'za alınmakta ve uşbu intihâbda ilm-i hukûka ve kavânîn ve nizâmât-ı devlete oldukça vukûflu adamlar aranılmayup ashâb-ı emlak ve nüfûzdan olanlar tefrîk ve tercîn olunduktan mâ'adâ emr-i tefrîk ve intihâbda türlü türlü sû-i istîmâlât dahi vukû'a gelmekte olmasıyla mehâkim-i mezkûrenin cümlesi bi-hakkın hey'et-i hâkime denilebilecek ve de'âvi-i vâki'ayı muntazaman görebilecek bir sıfat ve iktidârı hâiz olamayup de'âvînin rü'yet ve tahşiyetinde küllî te'hîrât ve sû-i istîmâlâtdan mâ'adâ fasl ve hükm olunan de'âvînin ahkâmı ale'l-ekser ya sûret-i cereyân-ı muhâkemece veyâ tatbîkât-ı kânuniyece

mâfevkindeki muhâkemedede yolsuz görenerek fesh ve nakz olunmakda bulunmuş ve mehâkim-i ibditâiyeden sâdir olan ve ahkâm ve i'lâmâtın istînâf ve temyîz sûretiyle daha büyük mahkemelerde tetkîk ve rü'yeti usûlü te'mîn-i hak ve adle kâfî tedâbir ve müessesât-ı kânuniyeden iken bir da'vânın hükümden mukaddem rü'yeti esnâsında lâhik olan karar karînelerle vazîfe ve selâhiyet-i mahkeme hakkında tehdâdüs eden i'tirâz üzerine lâhik olan kararların usûl-i muhâkemece kâbil-i istînâf ve temyîz addolunması ve muhâkemece haksız çıkanlara istînâf ve temyîz ve iâde-i muhâkeme için ikişer-üçer mâh mehîl verilmesi ve kazâ bidâyet mahkemelerinde sâdir olan i'lâmâtın mahkeme-i liva veyâhut vilâyetde istînâfı husûsunda mahkûm-ı aleyhin muhayyer tutulması gibi kezâlik Usûl-i Muhâkemât-ı Hukûkiye Kânununda mevzû' ve cârî olan ba'zı kavâ'id ve müsâedât-ı gayr-i makûle de'âvînin tabakât-ı mehâkimde mükerreren görüldüğü senelerce sürüncemesine ve eshâb-ı hukûkun her sûretle münzarir olmalarına sebebiyet vermekte olduğu misillü Memâlik-i Mahrûse-i Şahânenin merkez-i saltanat-ı seniyyeden bu'üd mesâfesi cihetiyle ashâb-ı de'âvîden temyîz istid'âsında bulunanların Der-sa'âdete gelmeleri hem gayr-ı kâbil ve hem de da'vâları mikdârınca masraf ve ziyâna dûçâr olmalarını müstelzim olarak zâten tetkîkât-ı temyîziye için tarafeynin mahkeme-i temyîze kadar gelmelerine lüzûm ve ihtiyâç olmadığı der-kâr iken mahkeme-i temyîzce tetkîkât-ı temyîziye icrâsı tarafeynin gelmelerine veyâ gelmekden imtinâ eylemelerine ta'lîk edilerek bu yüzden dahi mesâlih ve de'âvi-i hukûkiye senelerce ve binlerce te'ehhür ve terâküm etmekte olması ve mahkeme-i mezkûrenin sebep ü hikmet-i teşkîl ve te'sîsi ve de'âvînin bi'l-cümle mehâkim-i devletten gerek usûl-i muhâkemece ve gerek tatbîkât-ı kânûniyece bir siyâkda cereyân etdirilmesi maksadına mübtenî ve binâ'enalâ-zâlik işbu mahkemenin tetkîk ve temyîzine arzolunan bir i'lamı nâkz ve tasdîk husûsunda istinâd edeceği mevâdd-ı kânûniyenin ahkâmını tefsîre teşrîh eylediği takdîrde çünkü işbu tefsîr-i kânun keyfiyetine i'lâmâtı nakz veya tasdîk olunan makkemece düstûru'l-amel tutulacağından mahkeme-i temyîzin zikr olunan tefsîrini diğer mevâdda tağyîr etmesi kat'an câ'iz olmadığı bedîhî iken mahkeme-i mezkûreden bu bâbda ba'zen yek-diğerine mübâyin ve münâkız kararlar verilmekte idiğe meşhûd olup şu hâl dahi intizâm-ı muhâkeme ile şîrâze-i kânunu muhill olmağla şâyân-ı dikkat ve ıslah görülmüş ve mevâdd-ı cezâ'iyeye maznûn addolunan eşhâs hakkında müstantıklar tarafından tahkîkât-ı lâzime bi'l-icrâ bi-hakkın maznûn görüldükleri hâlde mehâkime sevkedilmek ve maznûn görünmedikleri takdîrde

men'-i muhâkemelerine karar verilmek ve cinâyet ile maznûn olanlar hakkındaki tahkîkât evrâkı vilâyât merkezlerinde üçer a'zâdan müteşekkil heyet-i ithâmiyede bi't-tetkîk ithâm ve men'-i muhâkeme edilmek ahvâl-i muhâkemât-ı cezâ'ıye ahkâmından olup müstantıkların kararları yolsuz veya haksız olduğu sûrette hey'et-i ithâmiyede tetkîki kezâlik usûl-i muhâkeme iktizâsından olmasıyla bu bâbda diyecek yoğ ise de hey'et-i ithâmiyeyi teşkîl eden hükkâmın ber-minvâl-i muharrer intihâb-ı ahâlî ile alınan nâ-ehil a'zâdan üçer kişiden ibâret olmağla berâber bunların verdikleri men'-i muhâkeme ve adem-i mes'ûliyet kararlarının kâbil-i temyîz olmaması bir çok sû-i istîmâlât ile hukûk-ı umûmiyenin ve şahsiyenin ziyâ'mı mü'eddî olmakda ve hey'et-i ithâmiye merkezlerinin kazâ ve liva merkezlerine bu'ûd mesâfesi cihetiyle tevkîf-hâne ve hapis-hânelerde bir çok eşhâsın hilâf-ı kânun olarak tûl müddet mevkûf kalmalarını müstelzim olmakda bulunduğu gibi mehâkim-i cinâyetin hüküm ve kararlarında ekseriyet-i ârâ a'zâ-yı mevcûdenin sülûsânı addolunması ve bu mahkemelerin verdikleri berâ'et ve adem-i mes'ûliyet hüküm ve kararlarının dahi âdiyen kâbil-i temyîz addolunmaması bir çok mücrimînin ve cinâyet fâ'illerinin cezâsız kalarak hukûk-ı umûmiye ve siyâsiyenin rahne-dâr olmasını mûcip olmakda bulunmuş ve müdde-i umûmîlerle mu'âvinlerinin vezâ'ifi cerâ'im-i vâkı'ayı taherrî ve ta'kîb ile fâ'illeri hakkında tahkîkât ve muhâkemât-ı lâzımeyi icrâ ve müstantik veyâ mahkemelerden yolsuz bir karar verildiği takdirde mâ-fevkındaki mahkemeye mürâca'atla ıslâh ettirmek sûretiyle hukûk-ı umûmiyeyi muhâfaza etmekle berâber nezdinde buldukları mehâkimin intizâmıyla kavânîn-i adliyenin hüsn-i cereyânına dikkat ve nezâret etmek kazıyeleri olduğu hâlde bunların hukûk-ı umûmiye muhâfazasına müte'allik vazîfelerini ihmâl ile hukûk-ı umûmiye ve şahsiyenin izâ'asına sebep oldukları hâlde ne derece mes'ûl olacaklarına dâ'ir kânunda bir cezâ ta'yîn olmadığı cihetle ekserîsi ve belki cümlesi bu vazîfelerini hüsn-i istîmâl etmedikleri gibi mehâkimin intizâm-ı mu'âmelâtına dâ'ir olan vazîfe ve hareketlerinin sûret-i cereyânı henüz ta'yîn olunmadığı cihetle metrûk ve mu'attal bir hâlde kalmış olduğuna ve eğerçi ahvâl-i ma'rûzadan başka Usûl-i Muhâkemât-ı Hukûkiye ve Ticâret Kanunnâme-i Hümâyûnunda münderic ba'zı mevâdın ahkâmı dahi mu'âmelât-ı umûmiye ile gayr-i mütenâsip ve ba'zısının dahi yekdiğerine mütenâkıs olmasından nâşî bunlarca ba'zı tashîhât ve ta'dîlât icrâ-yı lâzımeden ise de bunlar onbeş-yirmi müddeden ibâret ve ta'dîl ve ıslâhî âsân bir keyfiyet idüğüne binâ'en evve-emirde mehâkim ve devâ'ir-i adliye hakkında esâsen şikâyet ve i'tirâzâtı müstelzim olan ahvâl ve

nevâkısın ref ve izâlesi zımında muktazî görünen ıslahâtın ber-vech-i âtî arz ve beyânına cür'et kılınır. Şöyle ki: ahvâl-i ma'rûzanın başlıcası ve taşra mehâkiminin adem-i intizâmına bâ'is olan esbâbın birincisi bâlâda arz olunduğu üzere kazâ mahkemelerinde mevâdd-ı cezâ'ıye için reis ve müdde-i umûmî ve müstantık olmamakla berâber gerek bu mahkemelere ve gerek liva ve vilâyet mahkemelerine intihâb-ı ahâlî ile muvakkat ve fahrî a'zâ alınması kazıyyesi olup hâlbuki kâvânîn-i devlete ve ilm-i hukûka gayr-ı vâkıf esnâf ve zürrâ' makûlelerinin hâkimliğe ta'yîni câ'iz olmadığı misillü zâten izn-i Sultânî ile mansûb olmayan hâkimin hükmü nâfiz ve mu'teber olmayacağından ve kazâ merkezlerinde bulunan mehâkim dört yüz yirmi dokuz mahkeme olup bunların umûmuna Mekteb-i Hukûk-ı Şâhânedan me'zûn ve şehâdet-nâmeyi hâ'iz zevâtdan rüesâ ve a'zâ ve müdde-i umûmîler ta'yîni bir kaç yüz bin lira raddesinde bir meblağın tahsîsine mütevakıf olup hazîne-i celîlenin hâl-i hâzırı buna müsâ'id olsa bile mehâkim-i mezkûreye intihâb ve ta'yîni lâzım gelen iki bin nefere karîb hükkâmın mektebli veyâ imtihânlı zevâtdan tedârîki mümkün ve kâbil olamayacağından sâye-i şâhânelerinde ileride mektebin me'zûnları tekessür etdikçe kûsûru dahi ıslâh olunmak üzere şimdilik zikr olunan dört-yüz bu kadar kazâ mahkemesinden en mühimmi görünen yüz adedinin sınıf-ı evvel i'tibârıyla bunlara vukû'at-ı cinâyeyi bi'z-zât tahkîk etmek ve serî'an de'âvî-i cezâ'iyede riyâset etmek üzere birer kuruluş mâ'âşla birer reis-i sâni ve yedişer yüz kuruluş mâ'âşla birer müdde-i umûmî muâvini ile kezâlik yedişer yüz kuruluş mâ'âşla ikişer a'zâ nasb ve ta'yîn olunması ve vilâyet ve livâ merkezlerinde bulunan mehâkimin umumen üç sınıfa taksîm ve mâ'âşlarının sınıflarına göre müceddeden tertîb ve tensîki ile işbu mahkemelere gerek Der-sa'âdetdeki İntihâb Encümeni ve gerek mahallerin mecâlis-i idâre hey'etleri ile adliye komisyonları ma'ârifetiyle enzâr-ı ahâlîde emniyet ve istikâmetle ma'rûf ve ilm-i hukûk ile kâvânîn ve nizâmât-ı devlete oldukça vâkıf zevâtdan olmak ve sâbıkı vechile nısfı Müslim ve nısfı gayr-ı Müslim bulunmak üzere yedi yüz ellişer kuruluş mâ'âşla muvazzaf olarak dörder a'zâ bi'l-intihâb hükkâm-ı sâ'ire misillü irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhîleri ile nasb ve ta'yîn kılınması münâsip mütâla'a kılınmış ve bu sûret leffen takdîm kılınan defterde muharrer olduğu vechile tahsîsât-ı adliyeye senevî otuz üç bin lira raddesinde bir akçenin zam ve ilâvesine mütevakıf görünmüş olduğundan mehâkim-i mezkûre hey'âtının ol vechile ıslâhı ve de'âvînin esnâ-yı rü'yetinde mürûr-ı zamân hakkında lâhık olan kararlardan mâ'adâ her nevî kararların istînâf ve temyîzi usûlünün feshiyle bu makûle kararların

ancak hükm-i kat'îyle berâber temyîz olunması ve haklarında lâyük olan ahkâm-ı kat'îyeyi adem-i kanâ'atle istînâf veya tamyîz etmek isteyenlere birer mâh mehîl i'tâsı her hâlde kâfî olmağla işbu emhal-i kânûniye dahi ol vecihle ta'dîl edilerek kazâ mahkemelelerinden verilen i'lâmâtın istînâfı maddesinin dahi mensûb oldukları liva mahkemelerine verilen i'lâmâtın istînâfı maddesinin dahi mensûb oldukları liva mahkemelerine hasr ve tahsîs kılınması ve mahkeme-i temyîzin hâl ve muâmelât-ı meşrûhası dâhilen hâricen muzır ve intizâm-ı mehâkimi muhîl olup mahkeme-i mezkûre bi'l-cümle mehâkim-i nizâmîyenin mâ-fevkinde olması hasebiyle ta'dîl-i meslek etmesi herhâlde ba'zı tedâbir-i kânûniye ve müessire ittihâzına mütevakıf görünmesiyle mahkeme-i mezkûrenin üç dâ'ireden mürekkeb olan hey'ât-ı hâzırası dört dâ'ireye taksîm ve mesâlih-i temyîziye işbu dört dâ'ire beyninde münâsibi vechile tefrîk ve tahsîs olunarak bâdemâ mahkeme-i mezkûrece tarafeynin celbinden sarf-ı nazarla temyîzi istid'â kılınan i'lâmâtın nihâyet iki mâh müddet zarfında bi't-tetkîk kararları i'tâ ve mahhal-li mahkemelerine irsâl olunması mahkeme-i mezkûreden verilmekte olan kararların bir kat daha adl ü kânûna makrûniyeti zımnında el-yevm hukûk dâ'iresinde cârî olan tashîh-i kaar usûlünün diğere dâ'irelerine ta'mîmle mesâlih-i vâkı'a bu müddetden ziyâde tehhür eder veyâhud mahkeme-i mezkûrece bir sene zarfında bir madde-i kânûniye iki türlü tefsîr olunmak gibi kânûna ve umûma karşı çirkin bir hareketi tekerrür eyler ise bunu yapmış olan dâ'iresinin feshiyle yeniden teşkîli hakkında Adliye Nezâreti cânibinden bi'l-istîzân şerefmüte'allik buyurulacak irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhîleri vechiyle hareket olunması ve mahâkim-i ibtidâ'îye ve istînâfiyeden sâdir olan i'lâmâtın ekseriyet üzere fesh ve nakz olunmakda olunması mehâkim-i mezkûre hey'etinin yâ adem-i ehliyet veyâhud ru'yet-i de'âvide garaz ve irtikâba cür'etlerini mu'allen olarak halkın bu yüzden dûçâr olduğu mazarrâta karşı bu bâbda dahi tedâbir ve icrâ'at irâ'esi lâzımeden olmağla ba'de-ezîn bir mahkemedan bir sene zarfında verilen i'lâmâtın yüzde yirmi beşinden ziyâdesi fesh ve nakz olunur ise kezâlik ol mahkemenin feshiyle yeniden teşkîl olunmasının usûl ittihâzı ve mevâddı cinâ'iyede ithâm mu'âmelâtı ber-minvâl-i muharrer tehhürât ve mazarrât-ı adîdesinden başka işbu ithâm usûlü Avrupa'dan alınmış olup hâlbuki Avrupa mehâkiminde bu usûlün şart-ı a'zamı bulunan juri usûlü mehâkim-i Devlet-i Aliyye'de cârî olmayıp Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne'de ise cinâyet ile maznûn olan bir şahsın huzûr-ı mahkemede ve mahkeme-i aleniyyede berâ'eti tezâhür etmeksizin salıverilmesi hiç bir vecihle selâmet ve

istikâmet-i maslahatı te'mîn edemeyeceğinden zikr olunan ithâm usûlü külliye lağv olunarak müstantıklarca maznûn addolunan eşhâsın doğrudan doğruya mensûb oldukları liva bidâyet mahkemeleri cezâ dâ'irelerinden sevkiyle muhâkemelerinin orada icrâ ve müstantık kararları aleyhine vukû' bulacak i'tirâzâtın tetkik ve hilli vazîfesi mehâkim-i mezkûrenin hukûk dâ'irelerinden îfâ olunması ve ithâm mu'âmelâtının lağvından dolayı merkez mahkemelerinin vezâ'ifi elviye-i sâ'ire mehâkiminin vezâîfine muvâfık olarak bu sûretle mehâkim-i istinâfiyenin işleri yalnız istinâfa münhasır olacağından ve mehâkim-i mezkûrenin ba'zısı el-yevm birer dâ'ireye maksûr bulunduğundan küsûrunun dahi birer dâ'ireye kasrıyla reîs-i sânilerinin mevâdd-ı cezâ'iyede riyâset ve reîs-i evvelin mahkemede bulunmadığı günlerde mevâdd-ı hukûkiyede ona vekâlet etmesi tesrî'-i mesâlihi müstelzim olacağından bunun da icrâ-yı îcâbı ve cinâyet mahkemelerinde ekseriyet-i ârâ kâ'ide-i umûmeye tevfiikan ekseriyet-i mutlaka ya'ni hey'et-i hâkimenin nısfından ziyâdesinin husûlünde mu'teber tutulup mehâkim-i mezkûreden verilen berâ'et ve adem-i mes'ûliyet kararlarının müdde-i umûmîlerce yolsuz görüldüğü takdîrde mahallince hükmü muvakkaten icrâ olunmak şartıyla mücrimiyet kararları gibi âdiyen kâbil-i temyîz addolunması ve müdde-i umûmîlerin intizâm-ı muhâkeme ile kavânîn-i adliyenin cereyânına dikkat ve nezârete müte'allik olan vazîfelerince hatt-ı hareketleri ta'yhin olunmakla berâber gerek bu bâbda ve gerek hukûk-ı umûmiyenin muhâfazası emrinde kusûr tekâsüllerine karşı mes'ûliyet-i lâzıme bi't-ta'yîn kânûn-ı mahsûsuna derc ve ilâve olunmakla berâber Avrupa mehâkiminde cârî olan usûle tevfiikan bunların idâre-i me'mûriyetlerinde hukûk-ı umûmiye ve intizâm-ı mehâkime dâ'ir cârî olan muâmelât hakıkında altı ayda bir kere Adliye Nezâretine lâyiha göndermelerinin usûl ittihâzı ve kazâlarda livalar gibi icrâ me'mûrları olmamak hasebiyle mu'âmelât-ı icrâ'iyeye dahi yolsuz bir hâlde cereyân edip bu yüzden de pek çok şikâyât tehdâüs etmekde idüğünden bu vazîfenin dahî kânûna tevfiikan rüesânın nezâreti altında hareket etmek üzere mukâvelât-ı muharrerlerine ilâve-i me'mûriyet edilmesi ve taşrada bulunan ticâret mahkemelerinden ba'zısının killet-i mesâlihi cihe-tiyle mukaddemâ lağv olunarak vezâ'ifi hukûk mahkemelerine ilâve edilmiş ise de işbu mehâkim-i ticâretde teb'a-i ecnebiyeye müte'allik de'âvînin rü'yeti esnâsında konsolatolardan a'zâ bulundurulması hakkında mine'l-kadîm cârî olan te'âmül hukûk mahkemelerine dahî teşmîl etdirilmesi veyâhud mehâkim-i ticâretin i'âdesi sefâretlerden taleb ve ısrâr olunmakda olup te'âmül-i mezkûrun hukûk mahkemelerine teşmîli pek muzırr olmağla ve

zâten mehâkim-i ticâretin hazîneden tahsîsâtı olmayup me'mûrînin mâ'aşları rü'yet etdikleri de'âvî hâsılâtından verilmekte bulunmağ-
 la mehâkim-i mezkûreden i'âdesi iktizâ edenlerin dahi teşkîl ve i'âde olunması ve işbu mahkemelere şimdiye kadar intihâb olunan rüesâ ve a'zâ Makâm-ı Sadâret ile Adliye Nezâretinin tasdîkiyle nasb ve ta'yîn olunmakda olup hâlbuki bâlâda arz olunduğu üzere izn-i Sultânî olmaksızın bir hâkimin hükmü şer'an nâfiz olamayacağından ba'de-ezîn mehâkim-i ticâret riyâset ve a'zâlarına intihâb olunacak zevâtın dahi me'mûriyetleri emsâli misillü bi'l-istizân şeref-müte'allik buyurulacak irâde-i seniyye-i hazret-i zıllu'l-lâhîleri mûcibince icrâ kılınması ve Dersa'âdetde bulunan mehâkim-i nizâmiyenin teşkîlâtı ile bu mahkemelerde mesâlihın sûret-i cereyânı sâye-i me'âli-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîlerinde taşra mehâkimine nispetle yolunda olup fakat Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi iki hukûk ve bir cezâ dâ'iresinden müteşekkil olup mahkeme-i mezkûrenin dâ'ire-i vâzîfe ve me'mûriyeti dâhilinde mütehaddis mevâdd-ı cezâ'iyenin vakt ü zamânıyla rü'yetine bir dâ'irenin adem-i kifâyeti mütehakkık olduğuna ve ithâm mu'âmelâtının lağvı hâlinde Der-sa'âdet hey'et-i ithâmiyesine me'mûr üç a'zâ ile ketebesine lüzûm kalmayacağına mebnî işbu hey'et ile Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi'ne ilâveten bir cezâ dâ'iresi daha teşkîl olunması ve bir de nezâret-i müşârûn-ileyhâ dâ'iresinde Havâle Müdüriyeti nâmıyla mevcûd olan dâ'irenin vazîfesi yalnız mehâkim-i şer'iyeden sâdir olan i'lâmâtın icrâsı için dire bir dâ'ire daha mevcûd ve bu dâ'ire hayli mu'âvin ve kâtiplerden mürekkeb olarak bu işler için iki müdüriyet ve dâ'ireye lüzûm olmadığından zikr olunan Havâle Müdüriyetinin lağvıyla vazîfesinin İ'lâmât-ı Şer'iyye İcrâ Müdüriyetine ilâvesi ve çünkü mehâkim-i nizâmiye ve devâ'ir'i adliye ne kadar muntazam olsa ve teşkîlâtı ile âlât ve edevâtı bulunan hükkâm ve me'mûrîn ne derece mükemmel ve muktedir bulunsa umûr-ı adliyenin muhavver-i ceryânı olan merkez-i idârenin ya'ni Adliye Nezâreti'ni teşkîl eden hey'et-i idârenin hedef-i hareket ve matmah-ı nazarı gerek Der-sa'âdet'de ve gerek taşrada bulunan bi'l-cümle mehâkim ve devâ'ir ve şu'abât-ı adliyeye muhavvel kâffe-i de'âvî ve mesâlihın mikdârıyla vakt ü zamânında rü'yet olunup olunmadığı ve sûret-i cereyânıyla tatbîkât-ı kânuniyesi ve ne merkezde cereyân etmekte bulunduğu ve bir güne tehhürât veyâ sû-i istîmâlât veyâhud kavânîn ve nizâmât-ı adliyenin tamâmi-i cereyânına mâni' esbâb ve müşkilât vâkı' olup olmadığı ve kavânîn ve nizâmâtca ta'dîlât ve ıslâhâta ihtiyâç bulunup bulunmadığı husûslarıyla me'mûrîn-i adliyenin tamâmi-i cereyânına mâni' esbâb ve müşkilât vâkı' olup olmadığı

ve kavânîn ve nizâmâtca ta'dîlât ve ıslâhâta ihtiyâç bulunup bulunmadığı husûslarıyla me'mûrîn-i adliyenin meslek ve ahlak ve harekât ve mu'âmelâtı gibi ahvâle tamâmıyla muhît ve muttali' olarak kavânîn ve idâre-i adliyenin hüsn-i cereyânını ve me'mûrînün gayret ve hüsn-i hâl ve hareket ve istikâmetini te'm'în edecek tedâbiri ale'd-devâm mülâhaza ve îfâya muktedir bir şekil ve sûrette müesses ve muntazam olmadıkça mehâkim ve devâ'ir-i mezkûrenin matlûb-ı âlîye muvâfık bir hal-i intizâmda bulunmayacağı der-kâr olup eğerçi teşkîlât-ı hâzıra-i adliyenin vaz' ve te'sîs olduğu esnâda dâ'ire-i müşârün-ileyhâda Umûr-ı Hukûkiye ve Cezâ'îye ve Sicill-i Me'mûrîn müdüriyetleri ve Baş Müdde-i umûmîlik nâmıyla müte'addid me'mûriyetler te'sis olunmuş ise de bunların hem teşkîlatı noksan bırakılmış ve hem de vezâ'if-i me'mûriyetleri maksad-ı meşrûha muvâfık bir sûrette te'sîs ve ta'yîn olunmamış olmasıyla bir gûne fâ'ideyi mücib olmadığından ve binâenaleyh bu bâbda dahi bir tedbîr-i müessir ittihâzı zarûrî görüldüğünden mehâkim ve devâ'ir-i mezkûreye mehavvel mevâdd ve de'âvînin mikdâr ve mu'âmelâtını mübeyyin şehriye cedvelleri olup de'âvînin rü'yetini ta'kîb etmek ve adliye müfettişleriyle müdde-i umûmîlerden gelecek lâyihaları vakt ü zamânıyla bi't-tetkîk mukteziyât ve îcâbât-ı kânuniyesini icrâ ettirmek ve müfettişlerle müdde-i umûmîlerin tamâmıyla îfâ-yı vazîfe edüb etmediklerine bakmak ve me'mûrîn-i adliye hakkında nezârete vârid olan muharrerât ve şikâyet-nâmeleri dahi bi't-tetkîk azli mücib ahvâl olup olmadığını Makâm-ı Nezârete bildirmek ve bâlâda arz olduğu vecihle mehâkim-i nizâmîyenin fesh ve nakz olunan i'lâmlarıyla mahkeme-i temyîzden tefsîr-i kânuna müte'allik sâdır olacak kararları şehriye cedvellerine bakarak gözetmek ve'l-hâsıl mehâkim-i nizâmîyenin aksâm ve müteferri'âtına karşı idâre cihetince bir kontrol olmak üzere Encümen-i Teftîşiye nâmıyla nezâret-i müşârün-ileyhâ dâ'iresinde bir hey'et-i mahsûsa bi't-teşkîl işbu encümene mahkeme-i temyîzin en muktedir a'zâlarından bir reis ve umûr-ı hukûkiyye ve cezâ'îyye müdürleri a'zâ-yı tabî'iyyeden olmak üzere me'mûrîni lağv olunacak Havâle Müdürü ile mahkeme-i temyîz muhbirlerinden biri a'zâ ta'yîn olunarak veyâhud bunlar Beyoğlu Mahkemesi'nde teşkîl olunacak ikinci cezâ dâ'iresi a'zâlığına bi't-ta'yîn hey'et-i istînâfiye a'zâsından iki kişi ma'aşlarıyla encümen-i mezkûr a'zâlığına nakl olunarak işbu encümenin umûr-ı tahrîriyesi için dahi dâ'ire-i nezâretde bulunan istatistik kalemi hey'eti ile mektûbî ve müdüriyetler aklâmında bulunan ketebenin mütebahhirânından ikişer kişi me'mûr edilmesi sûretleri ittihâz ve icrâ ve ber-minvâl-i ma'rûz Usûl-i Muhâkemât-ı

Hukûkiye ve Ticâret kânunlarının muhtâc-ı ta'dîl ve ıslâh mevâdd-ı kânûniyenin ta'dîlâtı îfâ ve işbu tedâbir-i ıslâhiyenin vaz'ından sonra umûr-ı adliyenin tatbîkât ve mu'âmelatına merci'ince tamâmıyle dikkat ve i'tinâ kılındığı hâlde sâye-i me'âlîvâye-i cenâb-ı zıllü'llâhîlerinde mehâkim ve devâ'ir-i mezkûrenin intizâm-ı tam ideceği mütâla'at-ı fâhirânesinde bulunmuş ve suver-i ma'rûza-i nezd-i me'âlîfevr-i hazret-i velîni'met-i bî-minnet-i a'zamîlerinde kârîn-i tasvîb-i âlî buyurulduğu takdîrde mevâdd-ı kânuniye lâyihaları dahi bi't-tanzîm arz-ı atebe-i ulyâ kılınacağı tabi'î bulunmuş ise de her ne vechile emr ü fermân-ı hümâyûna cenâb-ı hilâfet-penâhîleri şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mahz-ı isâbet olacağının arz ve beyânına mücâseret kılındı. Kâtibe-i ahvâlde emr-i fermân hazret-i veliyyü'l-emr Pâdişâhımız efendimizindir. Fî 14 Ramazan sene 1313 ve fî 26 Şubat 1311.

تفصیح و صدور بویجی رایجی محصداصابت اولدیکن عوص و بیان مجاست قندی قاطبۃ الصوالده
اوردفرمان حضرت ولی الامر یا دکنه اقدردنه
۱- محصداصابت یا سینه

حکم در اولی علیّه بر تکی اصدمات و تشبیهات اجتناب اولیضیک میان عملی از ماده و تفسیریه غبطه فکریه
 حفظ نظر الیهمین حصه و بیاض شفا به تفسیر اولیض از اولیض مراد است که در تفسیریه حکم صبیحه از اولیض با اولیض مناره
 و در حفظ تفسیر اولیضه اگر چه ایوم صامت محو سینه شفا زنده موجود اولیضه حکم در اولیض مناره کون و ضعف
 و تسلط و کون تقیسات و نظریات سابقه معلولیه حفظ صورت زنده اساساً برنده اولیض که بر تکی کون و ضعف
 حفظ صورتیم و عادتاً هر قدره و جزایه کون صورت تکی و نظریاتی اراده و تفسیریه اینها خواننده و تفسیریه در هر تفسیریه
 البر در حکم منوره و کون تقیسات و نظریاتی گفته قانونه هر قدره و جزایه اولیضه در جایی اتصال اولیضه بعد از اولیض
 اولیضه مناره حکم منوره در دستورالعمل اولیضه خواننده و تفسیریه مانده او در دیاره جاری اولیضه اصول و قواعد و اقتباسی اج
 وضع اولیضه بعد مواد و احوالک مزاج و احوالها و ملکت این قابل تفسیریه و تألیف اولیضه مناره بر تکی و تفسیریه
 دستورالعملیات جزایه اینه اولیض و اولیضه حفظ و تفسیریه قدری صبیحه و مسود اولیضه شفا کون و معانی و تفسیریه
 احوال و هر کونک سبب و مصدری بر نقطه ریه کون ایضا کون آنکه اولیضه در معلول اولیضه شفا حکم منوره در
 قضا مرکز زنده بر لسانه حکم این تکی بر تکی و تفسیریه معاد و مستطاب اولیضه حفظ و تفسیریه اعضا در تکی و تفسیریه حکم
 قانونه صریح اولیضه حاله بر تکی زنده رؤسا در هر عملی معاد و مستطاب تکیه اولیضه بیاض و تفسیریه جزایه مقدار
 معاکم مستخدم و تفسیریه در جزیایه و عدله حکمانه نیز دافع بر لسانه نواب شفا و در هر عملی و تفسیریه آنزیا
 او تکیه بر با تفسیریه اولیضه صبیحه یا در تکیه بر تکی و مستطاب حفظ من رضی اهلها و در حفظ زنده تکیه اهلها
 اینه اولیضه اعضا کون بر تکی محول اولیضه قضا در خدمت اینه انواع جزیایه کون تقیسات و تفسیریه قانونی
 وقت و زمانه و اولیضه ایضا اولیضه بر هر قدره هر قدره و تفسیریه صبیح اولیضه اولیضه که نواب شفا بیاض خدمت بیاض
 و بیاض تکیه محسوس داره اعضا کون داجر اولیضه حائز اینه اینه اینه کون و تفسیریه دوی با لظوره و صبیحه اولیضه
 حکم محسوس غرض در عادتاً هر قدره و جزایه کون اینه کون و تفسیریه حائز بر لسانه اولیضه کون و تفسیریه
 و تفسیریه حکمانه دستورالعملیات بر کون منوره قضا حکم بر کون و کون استیاض و تفسیریه حائز بر لسانه اولیضه کون و تفسیریه
 حکمک صیانت و اهیت بر تفسیریه اجباریه اولیضه حفظ تفسیریه و معاشات و تفسیریه اکتاندره تکیه و تفسیریه
 رؤسا در هر عملی و اعضا کون حکمانه صفت و تفسیریه حائز زنده اینه کون و تفسیریه اینه کون کون حکم قانونی
 حکمانه اولیضه حکم منوره اولیضه حکمانه و تفسیریه حکمانه اینه کون و تفسیریه حفظ نظر الیهمین و تفسیریه بر تکی
 هر قدره کون اولیضه و تفسیریه در ریاضت در هر عملی خدمت اینه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه
 با اولیضه اهیت و بیاضی تکیه اینه زنده و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه
 تکیه و تفسیریه ماده می تکیه قدره اجرا کون تفسیریه و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه
 و هر قدره اولیضه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه اینه کون و تفسیریه

انقصا منه اولمید بر بابه و به جگ برگیره هیا تا تازیانه یا شمشیر به حکامک برنوالی و انتخابها ابراشه تا اهل اعفانه
و در کینه به عبارت اولمید بار برکن و بر دهری شی حکم و عدم مسئولیت قرار بگنای قای تیز ارلسن بر چه سوا استقامت به برطرفه
عمریه نیک و کجبه نیک جنایاتی مژده اولمده و هیا به ایام مکرر لایحه قضای دوله مکرر بفرستاده و قضاوتی و رسیدگی و
بر چه مده تا حکمک صرف قانونا در مد طول مدته معروف قاطعه می مسترد اولمده برایش کی حکم جنایتیه حکم و قرار لایحه
اگر نه آرا اخصای موجوده نیک تناسا عدولمن و بر حکمکرت و بر دهری بر آمده و عدم مسئولیت حکم و قرار لایحه دهن عادی
قابل تیزه عدولمن بر چه مده بر چه رضایه و فایده بگنای استقامت به حقوقه مکرر و سیاه به نیک رخنه در ارلسن موجب اولمده و بر لایحه
در عین عین اولمید مساعدت برینه و دفع نفی جلیلم و لغوی قضی و تعیین به تا عیاری حفضه تحقیقات و محاکمات لازمیه ابط و رسته
دریا حکم کرده بولنه برقرار و بر لایحه تقدیر موقوفه تا حکمیه و ماضیه اصلاح ایدر ملک صورت برینه حقوقه مکرر یا ماضیه
ایضا بر لایحه زنده بولنه قضی محاکمات انتفصیه قرار بده حکمیه چنانچه وقت و دفعه بر لایحه قضیه در لایحه عاده بر لایحه
حقه در عین ماضیه تا تسامه وظیفه لایحه الهام ایام حقوقه مکرر و کجبه نیک انصاف سب اولمده ای حاکمه ندریم مسئول
اولمده چنانچه در قانونه بر چه قضیه اولمده قضیه اولمده و بر لایحه قضیه اولمده در لایحه عاده کی محاکمات انتفصیه موجوده
را در اولمده وظیفه و در لایحه صورت بر چه چنانچه حقوقه قضیه اولمده قضیه اولمده در لایحه عاده و ماضیه در حاکمه و قاطعه در لایحه در حکم اصلاح
مدرسه و در لایحه اصول محاکمه حقوقیه و غیره قانونا در لایحه عاده و در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
و بعضی محاکمات در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
عاده و در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
سنجم اولمده اصلاح و توافق رفیع و از اولمده عطف کریمانه اصلاح محاکمات بر چه مده در لایحه عاده در لایحه عاده
تیمیک اصلاح و در لایحه عاده با سبب در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
قضا محاکمات عواد جنایتیه بر چه مده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
اهام ایام حرکت و قضی اخصای انتفصیه قضیه محاکمات عواد جنایتیه در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
حاکمه یعنی جاز اولمده عواد جنایتیه در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
بولنه در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
ذراته در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
حال حاظی بر چه مده اولمده محاکمات عواد جنایتیه در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
ذراته در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
اصول ابرن یادآورده تحت محاکمات عواد جنایتیه در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
انتخاب بر چه مده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
بر چه مده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
و در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده
کرت در سعادته و انتخاب اجتناب در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده در لایحه عاده

واستقامتتو معدود وشم حضوره ابو قوانیه دفعه مرات دولته اولدیقه دفعه زوانه ندرالهد ورسلمش ودره دفعه صمم دفعه غیر صمم
 برکنه اولزه بری بوز البیرت خدره مسکم مرفعه اولده دره بعضی باقلاقیه حکام سزده منوره اولده سینه بعضی شکیلده
 نصیب دفعه مناسبه بعضی دفعه دبره بعضی لغت عده دفعه منانه دفعه هر ادریش وجه مخصوصه علیه سوی
 اولوز ادریم بیله برارده سنه بر افریخ قیم و عده سنه مؤلف کورنسه اولریضنه هاکم مذکوره لکیانک اولرجه اصده
 وولعاده انشی روئیده سرد زمامه حقدیه لایحه اولرجه فرارده ماعدا لکه نوع فرارلک استیفاف ویزیه
 اصونیت ختمید بوقدمه فرارلک اجمعه حکم قطعیه بیله ییز اولرشی وحقنیه اولرجه اولرجه اصقام قطعیه عدم قطعیه استیفاف
 و بانیمه اینک استیافیه بره ماعه ویل اصحصیه لکه حاله کافه اصحصیه استیافیه اولرجه اولرجه نقیله اولرجه اولرجه
 محکمترنه وبریبه اعدمانت استیافیه ماعه سنه دفعه منسویه اولرقریه اولرقریه اولرقریه اولرقریه اولرقریه اولرقریه
 دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده
 ایمنی لکه حاله بعضی تریای قانونیه مؤثره ایضا ذنبه متوقف کورنسیله حکم دفعه اولرجه اولرجه اولرجه اولرجه اولرجه
 حافظه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده
 مذکورده طریق حبسه حووظله ییزی استقامتینه اعدمانت زیاده ایجا ماعه سنه طرفه بالیه دفعه فراری
 اعصه دشم محکمترنه ارسال اولرشی وقتیه دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده
 حقنیه ایبرج حقدیه زنده جایی اولرجه دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده
 تا قضاییه ویا حقدیه مذکورده بر سنه طرفه بر ماعه قانونیه ایتمه اولرقریه اولرقریه اولرقریه اولرقریه اولرقریه
 بر حکم تکرار ابرایسه بر مایلمه اولرجه اولرجه سزده سنه ختمید جیه نه تکلیف حقدیه علیه دفعه سزده دفعه سزده
 شرفمنه برده ججه اولرجه ایضا ذنبه حقدیه ضد قضاییه دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده
 اعدمانت اکثریه اولرجه فتح دفعه اولرجه اولرجه حکم زنده اقیقت باعدم اکتیبه ویا خود سزده عباریه
 غرضه دارنقاج جلا قهری معلیه هر سنه خفتلک بربر زنده ویا عبارتیه مظانه قاهره بر مایلمه دفعه سزده دفعه سزده
 ایضا ای لایحه دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده دفعه سزده
 اولرجه ایس اولرجه اولرجه سزده سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه
 حقه تا فاضل ودرجات علیه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه
 بر اصولک شرط اعظمه بوفانه دوری ایضا حکم دولتیله حوری اولرجه اولرجه اولرجه اولرجه اولرجه اولرجه
 ضاییه ابره نظونه اولرجه بر حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه حقدیه
 سدرت استقامتتو حقدیه تا مایلمه ایبرج مکتبه ندر کرانیه انعام ایضا حقدیه اولرجه اولرجه اولرجه اولرجه اولرجه
 حقدیه ایضا حقدیه سنه
 اولرجه سنه
 واره لکن ایضا اولرجه انعام معلولک دفعه سزده طویلا مرکز محکمترنه وقت لغت اولرجه سزده سنه سنه سنه سنه
 مؤخره سزده بوجده سنه حکم استیافیه ندر ایضا سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه سنه

بر روزه - مقصور بولند بقصد تقویة فی روزی بر روزه و تقویة بر شیئی تا بنابرین مواد طریقه در بیات و تقویة اولیای
 حکم بولند یعنی نماز مواد حقوقی و آقا و کائنات این تشریح وضعی مستند اود حصه بولند و اجزای کباب و ضیانت
 حکم در آن است اما قاعده عمومی توفیقاً اکثریت مطلقه بین هکت حکم بین نصفه نه زیاد است حصوله عین
 طریقاً حکم مذکوره در بر بولند برائت و با عدم مسؤلیت قرار بین رضای عمومی بولند که در یک تقدیر در محلی حکم
 موقفاً اجزا اولیای طبق مجرب قرار می که عادیاً قابل تجزیه عدلی و در هر عمومی استقامت حکم که بر خوانند
 حکم بین جدیانه وقت و نظریه مقصود در وقت و نظریه فقط حرکتی بقیه اولیای بر آن بر بولند و در آن
 حقوق عمومی حکم محافظه آمیزه و در وقت سکون قاری مسؤلیت لازم بالقیه قانونه و نحوه درج و عدول و تقویة
 اود در یک مکتوب جاری ادرسه اصول توفیقاً بر آن و از آن مابین حکم عمومی و استقامت حکم که در آن جاری در
 معادلت حصه ای آید و بر حکم بین نه بولند که در هر یک اصول خاصی و وضوح در آن حکم اجزا مابولند
 اولیای جمیع معادلت اجزای رضی بولند بر حاله جریانه ابروی بر بولند و در یک جریانه سکایات حکم تا مکتوب اید و در
 بود طبقه رضی قانونه توفیقاً و در اسامی وقت و الله حرکت ایستاده مفاد در هر مکتوب عدول و تقویة
 ایلی و طریقه در بر آن نه تجارت حکم در نه بعضی وقت وضعی جهت مقصد مال فروع در وقت تقویة
 عدلیه عدول ایزله ابرم استو حکم که تا - تبعا اجزایه متعلقه و عادیه رضی استاسه فرضی و تقویة
 اعضا بولند بر این حصه مابقی حکم جاری ادرسه تقابل حصه حکم بر رضی تشکیل ایلی و با وجود حکم جاری
 احادیثی شناخته شده طبق و احادیث و تقویة متعلق مذکور حصه حکم بر تقسیم با مکتوب اولیای و از آن
 حکم تجارت خزینه در تقیض اولیای معاری و در بیات تقویة عادی حاصل شده و در وقت و تقویة حکم
 نه کرده در احادیثی اقتضا این رضی تشکیل و عادیه رضی و ایستاده مکتوب در اقتضا اولیای و در
 و اعضا مقام مکتوب حکم در وقت تقویة رضی و تقویة اولیای حکم با لاده عادیه و در آن
 از نه سکت اولیای بر حاله حکم رعایا فاعله اید بر حصه بعد از آن حکم تجارت بیات و اعضا بر اقتاب
 از نه وجه ذوات و رضی مکتوبه استاسلا بلا سنده استقامت بر بولند چه از آن نیز حصه نظر الکره بر
 اجرائی و در سعادت و بر آن حکم تقویة تکلیف اید بر حکم در صلاحیت صورت جریانه
 سابقه معابولند حصه ضمیمه در طریقه حکم که نسبت بولند و فقط بدان وضع بر آن حکم ای حقوقی و در
 از نه نه به مستقل صهیبه حکم مذکوره حکم از نه و طبقه و مکتوبی و فاعله مکتوب مواد طریقه حکم وقت و در
 رضی نه بر و از نه حکم عدم بقای مکتوب اولیای و از نه معادلت تقویة حکم در سعادت و تقویة از نه
 مابولند اعضا اید که نه لازم قابله حکم ای استقامت اید بدان وضعی باید مکتوب عدول بر جریانه از نه
 و در وقت تقویة مکتوب از نه سنده حواله مدبری نه موجود ادرسه و از نه حکم و طبقه
 باقیه حکم شرعی عادت حکم در وقت تقویة و در آن مکتوب عبارت اولیای حکم که حکم شرعی در صادر ادرسه
 احکامات اجزای ابرم در بر و از نه و در آن مکتوب در وقت تقویة و در آن مکتوب در وقت تقویة
 ای مدبری و از نه در آن مکتوب در آن مکتوب حواله مدبری تقویة و طبقه حکم احکامات شرعی اجزای بر

